

Uit: Morphologie van Bonenrassen

door

N. G. Uilenburg en A. van Steenbergem ± 1960

## DE GESCHIEDENIS VAN DE RASSENSTUDIE .

Het oorsprongsgebied van de boon Phaseolus vulgaris ligt in het “genen-centrum“ Peru in tropisch Amerika, waar hij reeds lang voor de ontdekking van dit werelddeel in 1492, door de inheemse bevolking (Indianen) werd geteeld.

Volgens Gray en Trumbull zag Columbus, drie weken na zijn eerste landing in de Nieuwe Wereld bij Nuevitas op Cuba, velden welke beplant waren met “faxones en fabas” die zeer verschilden van de destijds in Spanje bekende bonen en twee dagen later zag hij weer land dat bebouwd was met deze “fexoes en fabas, zo anders dan de onze “.

“Faxones” of “fexoest” waren frejoles of judias, de Spaanse namen voor Phaseolus-bonen (Kidney-beans) .

Het woord Faseolus (Fisole) dateert reeds uit de tijd van de Romeinen. Abertus Magnus o. a. schreef: “Faseolus est spesies leguminosis et grani ,----“, waarmee hij vermoedelijk een tot het geslacht Dolichos of Vigna behorende soort bedoelde. Het eerste geschrift in Europa, dat melding maakte van déze “nieuwe” bonen is Fuchs’ Historia Stirpium in 1542, waarin hij ze aanduidde als “ Welsche Bohnen “, di. “vreemde bonen“.

Bock (Tragus) gaf afbeeldingen van stokbonen in zijn werk De Stirpium (1552); ook Dodoens (Dodonaeus) in zijn Frumentorum Leguminura 1566) en de l’ Obel (Lobelius) in zijn werken Plantarum seu Stirpium Historia (1576) en Plantarum seu Stirpium Icones (1591) maakten melding van deze bonen.

DelEcluse (Clusius) gaf in zijn Rariorum Plantarum Historia een goede beschrijving en ook Bauhin beschreef in zijn werk Historia Plantarum (1616) een groot aantal bonen, zowel klimals stamvormen, waaruit blijkt dat de cultuur in Europa zich begon uit te breiden.

Linnaeus beschreef in zijn Species Plantarum (1753) de gewone boon als Phaseolus vulgaris en de pronkboon als Phaseolus coccineus.

Tot ongeveer 70 jaar na het verschijnen van Species Plantarum bestond er, dank zij de invloed van Linnaeus, geen behoefte om de vormenrijkdom binnen de soorten te beschrijven, eerst tussen 1821 en 1825 verscheen de eerste meer gedetailleerde studie over de boon in Italië.

Savi publiceerde in Nuovo Giornale de Letterati een aantal gegevens over de geslachten Phaseolus en Dolichos en beschreef in het 10<sup>e</sup> deel (1825) een 8-tal vormen als afzonderlijke soorten. Eén daarvan was Phaseolus vulgaris, de andere 7 waren geheel nieuw.

De Franse botanicus De Candolle (1825) sloot zich hierbij aan, met enkele wijzigingen in de namen en de onderverdeling.

In 1836 voegde de Duitser Fingerhuth in het 10<sup>e</sup> deel van zijn Linnaea een aantal namen toe aan Savi’s soorten en kwam daardoor tot 13 afzonderlijke “soorten”, welke hij naar de zaadvorm in 3 groepen verdeelde (met platte, ovale en ronde zaden).

De Duitser Georg von Martens bewerkte in 1860 de eerste monografie over de boon onder de titel “Die Gartenbohnen, Ihre Verbreitung Cultur und Benutzung“. Ook

deze auteur baseerde zijn hoofdindeling op de zaadvorm en kwam daardoor tot een 7-tal soorten, omvattende 120 “varieteiten”. Naar de zaadkleur onderscheidde hij “varieteiten” met éénkleurige (unicolor), tweekleurige (bicolor) en driekleurige (tricolor) zaadhuid en duidde de tekeningen aan met de namen zebra (= gestreept), punctatus (= gevlekt), variegatus (= bont, gemarmerd) en dimidiatus (= alleen aan de navelzijde getekend). Een beschrijving van de pronkbonenvarieteiten als Phaseolus multiflorus Lamarck aangeduid, voegde hij als aanhangsel toe.

Alefeld (Landwirtschaftliche Flora, 1886) bracht vervolgens alle “soorten” weer terug tot Phaseolus vulgaris L. en beschreef daarvan 124 “varieteiten”. Hij classificeerde deze in 3 ondersoorten naar de hoogte van het gewas, nl. als Phaseolus vulgaris altus, Phaseolus vulgaris medius en Phaseolus vulgaris nanus (= Phaseolus nanus L.). Binnen de genoemde groepen volgde hij dan weer von Martens’ systeem van indeling naar vorm en kleur van de zaden.

De Amerikanen Henry W. Wing (1893) en H.C. Irish (1901) beschreven talrijke rassen, nagenoeg alle van Amerikaanse herkomst.

De Fransman Denaiffe publiceerde in 1906 een zeer uitgebreid werk getiteld “Les haricots”. Hij splitste het assortiment in stambonen en stokbonen en classificeerde vervolgens naar zaadkleur en vliezigheid van de peulen, alhoewel hij er met nadruk op wijst dat de vliezigheid moeilijk als indelingskenmerk kan worden gebruikt, omdat er vele “overgangen” bestaan.

Na een paar andere Amerikaanse verhandelingen van W. W. Tracy Jr (1907) en C.D. Jarvis (1903) verscheen in het jaar 1931 een Amerikaans standaardwerk, onder redactie van U.P. Hedrick, Directeur van riet New York State Agric. Exp. Station. Dit rijk met kleurenfoto’s geïllustreerde werk “Beans of New York” bevat vele uitvoerige en nauwkeurige beschrijvingen van een groot aantal, hoofdzakelijk Amerikaanse bonenrassen. De beschrijvingen worden gegeven in de volgorde van enkele hoofdgroepen nl. Stokbonen (groenschedige en wasbonen), Stambonen (idem) “Horticultural or Shell Beans”, onze Stokkievitsbonen, “Field Beans” (hardschillige stambonen), Lima bonen (Phaseolus lunatus L.; bij ons niet bekend) en Pronkbonen. In het Landwirtschaftliches Jahrbuch der Schweiz verschenen in 1948, van de hand van Franz Marschall “Die Buschbohnen der Schweiz” en van F. Kobel “Die Stangenbohnen der Schweiz”, welke publicaties, naast rasbeschrijvingen en korte determinatie-sleutels, bijzonderheden geven over het Zwitserse assortiment.

Tenslotte hebben R. Chopinet, G. Trébuchet en J. Drouzy (alle verbonden aan het Etablissement Horticole Vilmorin te Verrières-le Buissom, France) ± 1950 het in Frankrijk bekende assortiment beschreven in een “Essai de classification et d’identification des principales variétés de haricots cultivés en France”. De hun beschikbare rassencollectie hebben ze naar de hoogte van het gewas en de vliezigheid van de peulen ingedeeld in 4 groepen nl, hardschillige stambonen, weekschillige stambonen, hardschillige stokbonen en weekschillige stokbonen en vervolgens naar de zaadkleur in 21 subgroepen.